

یادی از ادبیات گذشته

سنائی: شرع و شعر

J.T.P. DE BRUIJN
Of Piety and Poetry

The interaction of religion and literature in the life and works of Hakim Sana'i of Ghanza. Leiden, Brill, 1983. 300p.

تا سی سال پیش، ایران‌شناسان اروپا، از میان شاعران متصوف ایرانی دو دانای عارف سخن‌آور را به دنیای شرقشناسی نیک شناسانیده بودند. رینولد نیکلسن انگلیسی توانست معرف مولانا جلال‌الدین بلخی باشد و هلموت ریتر آلمانی با انتشار کتاب «دریای روان» در سال ۱۹۵۵ معرف عطارد نیشابوری*، و اینک دانشمندی هلندی استاد زبان فارسی در دانشگاه لیدن (هلند) کتاب محققانه خواندنی و ماندنی درباره سنایی به زبان انگلیسی منتشر کرده است و با انتشار این کتاب مطالعه در احوال شاعران متصوف ایران بیشتر گسترش یافته است.

نخستین نکته‌ای که درباره کار مؤلف یادکردنی است وسعت منابع و مآخذ معتبر و اساسی است که در نگارش این کتاب مورد استفاده او بوده است: نزدیک به سیصد کتاب و رساله و مقاله.

نکته مهم دیگر که باید بدان به ژرفی نگریست توجهی است که مؤلف در تجزیه میان دو مطلب (شرع و شعر) داشته و عقاید شاعر را از باب آنکه او را نسبت به شرع عقیدتی کامل بوده و در شعر کمال‌جویی می‌کرده به سنجش گرفته است و این بیت شاعر را که در صدر کتاب خویش آورده از مضامین اساسی بحث خود قرار داده است

ای سنایی چو شرع دادت بار دست از این شاعری و شعر بدار
کتاب در سه بخش است: زندگی سنائی - آثار سنائی - سنایی میان شعر کفرآمیز و شعر مذهبی.

در بخش نخست از نام شاعر و سالشمار زندگی و سنوات زادن و مردن او و بحث در دوره نخست‌زندگی (که شاعری کم‌نام در غزنه بود) و دوره دوم (که شاعری واعظ در خراسان بود) و دوره سوم (که به موعظه کردن سلطان غزنه و سرودن حدیقه پرداخت) سخن می‌رود. بخش دوم گزارش ادبی است از آثار سنائی: دیوان، مثنویها، حدیقه و آثار منثور. سومین بخش کتاب در چهار عنوان تحلیلی است از حالات سنایی در دوره‌های مختلف زندگانی، از روزگاری که شعر کفرآمیز سرود تا دورانی که شمرش یا موعظه آمیخت. در همین بخش درباره قالب مثنوی و بحر خفیف توضیحات مفید و مفصل آمده است و سه قسمت ازین بخش به بحث درباره کارنامه بلخ، سیرالعباد الی‌المعاد و فخری‌نامه یا حدیقه اختصاص یافته است.

عروض فارسی

Finn Thiesen

A Manual of Classical Persian Prosody, with Chapters on Urdu, Karakhanidic and Ottoman prosody. Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1982. 274p.

کتاب از باب حق شناسی به دکتر جمال رضایی استاد زبان شناس ایرانی اهدا شده است. زیرا مؤلف در دوره تحصیل در دانشگاه تهران از او بسیار آموخته و راهنمایی شده است و البته از استادان و دانشمندان دیگر ایران و نوشته و تألیفهای آنان هم بهره گرفته و نام کتب آنها را در مآخذ تألیف خود آورده است.

شرق شناسان نزدیک دوپست سال است که به بحث در عروض و وزن شعر فارسی توجه داشته اند و همین چند سال پیش بود که الول ساتن اسکاتلندی کتاب مهمی در همین مواضع به زبان انگلیسی منتشر کرد و اینک کتاب آقای «تیسن» دانمارکی، اسلوب علمی و ترتیب چاپی مطلوب در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد. کتاب در سه بخش حاوی شانزده فصل و دو ضمیمه است.

بخش اول به هجا، بخش دوم به وزن و بخش سوم به تطابق عروض فارسی با سایر زبانها اختصاص یافته است. ضمیمه اول جدول بحورست (۲۱۷ بیهود) و ضمیمه دوم جدول الفبائی اصطلاحات.

شواهد شعری به خط نستعلیق زیبا نوشته و چاپ شده و البته برگردان هر شعر به خط قراردادی لاتین هم در زیر ابیات آمده است.

ترجمه آلمانی خسرو و شیرین از بورگل

Chosrou und Schirin. Zurich, 1980.

کریستف بورگل استاد دانشگاه برن ترجمه آلمانی خسرو و شیرین نظامی را انتشار داده است. این ترجمه در مجموعه انتشارات مشهور Manesse Verlag (زوریخ) منتشر شده است.

ترجمه انگلیسی غزلیات شمس

Mystical Poems of Rumi. Second Selections, Poems 201-400. Translated by A. J. Arberry. Boulder, Westview Press. 1979. 180p. (Persian Heritage Series, 23).

آربری در سال ۱۹۶۵ ترجمه دوپست غزل از دیوان شمس را منتشر ساخت و اینک گزیده دوم از آن دیوان که باز حاوی دوپست غزل است انتشار می یابد. نخستین بار نیکلسن بود که منتخبی از دیوان شمس را در سال ۱۸۹۸ در دسترس انگلیسی زبانان جهان گذاشت.

مقدمه دکتر احسان یارشاطر حکایت از آن دارد که آقایان محمود کاشفی و دکتر

غلامحسین یوسفی بعضی ملاحظات و اصطلاحات در ترجمه آبروی معمولداشته‌اند.

ترجمه آلمانی گلستان

Der Rosengarten. Auf grund Übersetzung von Karl Heinrich Graf. neu bearbeitet und herausgegeben von Dieter Bellmann. Leipzig, 1982. 334s.

ترجمه تازه‌ای است از گلستان سعدی به زبان آلمانی با چاپ زیبایی خوب.

غزلیات حافظ به زبان چینی

پکن. ۱۹۸۱. جیبی. ۱۸۷ ص.

ترجمه برگزیده غزلیات حافظ که نخستین بار در زبان چینی انتشار می‌یابد نتیجه کوششهای سینگ‌بینگ‌شون است که فارسی را در دانشگاه پکن آموخته است و به روانی و آسانی فارسی را تکلم می‌کند، می‌نویسد و می‌خواند.

منتخبات فارسی

کویلدزه، ده: منتخبات فارسی. جلد اول. چاپ دوم. تبلیسی. اداره نشریات دانشگاه دولتی تبلیسی. ۱۹۸۱. رقمی. ۵۵۲ ص.

برگزیده‌ای است از آثار رودکی، دقیقی، فردوسی، عنصری، فرخی، منوچهری، کرگانی، ناصرخسرو، خیام، مسعود سعد، سنائی، انوری، ظهیری، عطار، خاقانی، نظامی، سعدی مولانا، امیرخسرو، سلمان ساوجی، کمال خجندی، حافظ، جامی، مکتبی شیرازی، واعظ کاشفی.

نامه‌های دستنویس عبدالرحمن حاجی از مرقع علیشیر نوائی

تهیه و تنظیم از عصام‌الدین اورنبایف

تاشکند - اداره انتشارات «فن» - ۱۲۸۲ - ۱۰۴ + ۱۶۰ ص.

۵۲۴ قلمه نامه و یادداشت به خط جامی جزو مرقعی که متعلق به امیر علیشیر نوائی بوده در کتابخانه دولتی تاشکند مضبوط است. این مجموعه بسیار باارزش که هم روحیات شخصی شاعر بزرگی مثل جامی را می‌نمایاند و هم اطلاعاتی از اوضاع اجتماعی روزگار او به دست می‌دهد سزاواری معرفی داشت. آقای اورنبایف از نامه‌ها چاپ عکسی و رای هر نوشته معرفی فراهم کرده و ترجمه مضامین نامه‌ها را به دست داده است.

موضوع اغلب نامه‌ها توصیه و سفارش است در حق اشخاصی که برای تظلم یا کمک جامی را شفیع و واسطه قرار می‌داده‌اند.

فاتحة الشباب

جامی، عبدالرحمن: فاتحة الشباب. از روی هشت نسخه خطی، به کوشش اعلیخان افصح زاده. مسکو. شعبه ادبیات خاور. ۱۹۷۸. رقمی. ۶۱۱ ص.

انستیتوی شرقشناسی تاجیکستان در نظر گرفته است که کلیات اشعار جامی را به طبع برساند و اینک نخستین جلد که فاتحة الشباب است به خط نستعلیق نوشته و چاپ شده است. این جلد حاوی ۹۳۹۶ بیت است.

محمد اقبال لاهوری

Steppe in Staubkorn. Texte aus der Urdu-Dichtung Muhammad Iqbal. Ausgewählt, übersetzt und rauteert von J. Chritoph Bürgel. Freiburg, 1982, 194g.

محمد اقبال شاعر لاهوری از افتخارهای زبان و شعر فارسی در قرن اخیر است و باید گفت که از میان همه شاعران فارسیگوی قرن اخیر در میان مغربیان اهمیت و شهرت بیشتر دارد و آثارش بیش از مجموع همه شاعران دیگر ترجمه شده و نسبت به آنها بحث شده است. از عارف و عشقی و ایرج میرزا و لاهوتی و ملک الشعراء بهار هیچک نتوانسته است به مقام و نفوذ اقبال در جهان دیگران برسد.

گریستف بورگل و آنماری شیمل (هر دو آلمانی) از کسانی‌اند که بیش از دیگران در معرفی محمد اقبال کوشیده‌اند. از بورگل چند نوشته و کتاب به زبان آلمانی درباره اقبال در دست است و این بار تازه‌ترین آنها تحلیل و ترجمه‌ای است از آثار اردوی او که با طبقه‌بندی موضوعی زیر انتشار یافته: اسلام، هندوستان، اروپا، دولت و علم، هنرهای زیبا، طبیعت، عرفان و عشق، غزل.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

چند کتاب دیگر - گوناگون

فرهنگ فارسی به چینی

پکن. ۱۹۸۱ - قطع وزیری. ۱۶۲۷ صفحه

نخستین فرهنگ جدید فارسی به چینی است که به کوشش استادان رشته فارسی دانشگاه پکن تهیه و چاپ شده است. در تألیف آن از همکاری آقایان دکتر محمدجواد شریعت و دکتر غلامرضا ستوده استفاده کرده‌اند.

کتاب بصورت بسیار زیبا و روشن و با حروف خوب و تجلید عالی انتشار یافته است.

سابقه فرهنگ نویسی فارسی به چینی به عهد مغول می‌رسد و پیش ازین در مجله راهنمای کتاب شرحی درین باره گفته شده است.

زبان آموزی فارسی

Mir Hamid Madani

Elementarbuch der persischen Sprache, Band I, Erlangen, 1982. 297s.

کتابی است برای آموزش زبان فارسی به دانشجویان آلمانی. دکتر میر حمید مدنی سالهای درازی است که در دانشگاه ارلانگن زبان فارسی تدریس می‌کند و با تجربه و مهارتی که یافته توانسته است اصول و روش تدریس خود را در جلد اول این کتاب به چاپ برساند.

کتاب در ۵۶ درس تهیه شده است و مثالها به خط فارسی و رسم الخط مضبوط و دقتهای لازم است.

کتابداری و کتابشناسی در ایران

سابقه تاریخی و وضع کنونی آن

پایان نامه دکتری در رشته کتابداری از دانشگاه هومبولت (برلین شرقی).

Eva-Maria Freytag: Das Bibliothekswesen und die Bibliographie in Iran. II Teils.

در صفحه آخر رساله، مؤلف شرح حالی از خود به دست داده است. بموجب این شرح. نام خانوادگی او کهلر Kohler است.

۱- (صفحه ۱ تا ۸) موجبات تاریخی و اجتماعی بوجود آمدن کتابداری جدید در ایران

۲- (صفحه ۱۶-۸) کتابشناسی - فن کتابشناسی اسلامی، کتابشناسی جدید.

۳- (صفحه ۱۷۵-۱۷) کتابداری

- تاریخ کتابخانه‌ها، ایران پیش از اسلام، دوره اسلامی
- تکامل کتابداری در قرن بیستم و انواع کتابخانه‌های امروز
- کتابخانه‌های علمی عمومی (کتابخانه ملی، کتابخانه مجلس شورای ملی، کتابخانه مجلس سنا، کتابخانه سلطنتی)
- کتابخانه‌های دانشگاهی (کتابخانه مرکزی، کتابخانه‌های دانشکده‌ها و مؤسسات وابسته به دانشگاه تهران، کتابخانه‌های دانشگاهی دیگر در تهران و سایر شهرستانها)
- کتابخانه‌های تخصصی موجود (در دانشگاهها و جاهای دیگر)
- کتابخانه‌های مساجد، مدرسه‌ها و اماکن متبرکه (کتابخانه امام رضا یا آستانه قدس رضوی در مشهد، کتابخانه مدرسه عالی میپسالار در تهران)
- کتابخانه‌های خصوصی
- نسخه‌های خطی
- کتابداری عمومی
- وضع کتابداری در کتابخانه‌ها
- موقع و وضع کتابداری در ایران پیش از سال ۱۹۶۵ میلادی
- قانون تشکیل کتابخانه‌های عمومی
- کتابخانه مرکزی
- وظایف کتابخانه‌های عمومی
- ادبیات کودکان و نوجوانان
- گان‌پرورش فکری کودکان و نوجوانان و فعالیت آن
- توسعه کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان و دانش‌آموزان
- فعالیت‌های فرهنگی در ارتباط با خارج، فعالیت فرهنگی، اطلاع‌رسانی
- فعالیتهای یونسکو
- شورای کتابخانه‌ها
- مرکز خدمات کتابداری (تبراک) در تهران
- مرکز مدارک علمی (ایراندک) در تهران
- حرفه کتابداری و آموزش کتابداران
- تأسیس رشته‌های کتابداری
- تحصیلات عالی در رشته کتابداری (بررسی از ۱۹۶۶ تا ۱۹۷۴ میلادی)
- مسائل گمبود متخصص
- انجمن کتابداران ایران
- ۴- (صفحه ۲۲۴-۱۷۶) فعالیت در زمینه کتابشناسی
- کتابشناسی‌های عمومی
- فهرست نسخه‌های خطی
- کتابشناسی کتابشناسی‌ها
- کتابشناسی ملی